ION TOPOLOG – PAUL ANTIM

LOVITURI DIN UMBRĂ

37

CLUBUL TEMERARILOR

ION TOPOLOG și
PAUL ANTIM

LOVITURI DIN UMBRĂ

Volumul 1

Colecția
CLUBUL TEMERARILOR
NR.37

virtual-project.eu

București - 1967
EDITURA TINERETULUI
Redactor responsabil:
GEORGETA PĂSĂRIN
Tehnoredactor:
GABRIELA ILIOPOLIS
Coperta de
DUMITRU IONESCU

„Cei mai viteji și mai drepți dintre traci”

Herodot

DE LA DROBETA, PESTE DONARIS PÂNĂ ÎN malul celălalt, se întinde podul damascianului. Apele vuiesc surd pe lângă cele douăzeci de picioare din piatră și, sfârtecate, se leagă dincolo, la vale, într-o platoșă lucitoare, sub lumina moartei Selene. Aici, pe pod, puhoiul roman se scurge încet, dar dincolo, la capătul opus, au loc primele ciocniri între arcașii daci și pedestrii străini, trecuți cu bărcile, în mai multe locuri ale fluviului. Împăratul bănuise că vor fi înfruntați la capătul podului, de aceea, din timp, hotărâse trecerea și cu bărcile, în douăsprezece puncte de pe cursul Donarisului: șase în sus și șase în jos de pod.

Temându-se de încercuirea trupelor de hărțuială, Iartan, căpetenia dacilor, dădu poruncă de retragere în desimea pădurilor, nu fără a lăsa stricăciuni în oameni și animale, în rândurile dușmanilor. E ceas de noapte în idele lui Iulius. Dincolo de portalul monumental al Donarisului ard încă rămășițele jertfei aduse de împărat zeilor, în timp ce pe podul din lemn se scurg trupele auxiliare, în lărgimea celor treizeci și trei de pași, cât măsoară puntea. Balbus și Apolodor urmăresc lucrările de înaintare pe pământul Daciei, prin codrii ei fără capăt. Împăratul, având-l în stânga pe Lucius Licinius Sura, iar în dreapta pe Tiberius Claudius Livianus, vine pe mijlocul podului în trapul calului, învăluit într-o negură argintie și împărțind poruncile din îndemnul mâinii stângi. Nubienii și scaurii îl zăresc strălucind ca însuși Marte pe scările nesfârșite ale Capitoliului.

Inimile însetate de glorie le bat în piepturi puternic, căci dincolo de pod e Dacia, e aurul și argintul, și vinul, e scăparea Romei.

Așa gândește și hispanul, cel vestit prin războaiele de la Rin, stăpânul cetății eterne.

•

Sus, între colții de piatră, se înșiră capete negre și mute. Din nouri rupți se arată iar stăpâna nopții și-n lumina ei, în vale, văd viermuind romanii. Își umflă pieptul bătrânul Ciad și lui Zamolxe se roagă să crească apele, să spele pământul și piatra de dușmani, dar Zamolxe mână apele domol și pământul nu se clatină. Atunci lui Gebeleizis se roagă să răstoarne munții cu totul peste acvilele din vale, cerul să ia foc deasupra lor, dar munții nu se mișcă și cerul doarme liniștit.

La Sarmizegetusa e scăparea.

Bătrânul face un semn și dintr-un salt Tiagar e lângă el. Are brațele de criță și sufletul de miel. Tatăl îi caută ochii și-n inimă simte că-l împinge dorința grea de pace. O clipă îl vede băiețandru, alergând pe câmpul cu ierburi înflorite, pe când își lucrau pământul... Erau acasă și Disbe, mama lui, îi îmbucura privindu-i, pe când torcea părul de capră sau pregătea miedul. Crescuse voinic tare, și mândru, și iute ca un șoim. Îi întrecuse pe toți în prinderea bourului, când i-arunca cu dibăcie în picioare capcana. Putea, ca și el, tatăl, să atingă vârsta bătrâneții lângă Nevina, fata lui Molaz, vecin și bun tovarăș de negoațe. Dar din sat în sat trecu balaurul cu cap de lup, șuierând cumplit a moarte: Război!... Și atunci cu toții apucară scuturile dave, acoperite pe deasupra cu piele aspră și păroasă de bour și alergară la chemarea marelui Decebal. Era noapte lină, dar din cer cădeau aprinse lacrimile zeului Gebeleizis. În toată cetatea fură aprinse torțele: „Moarte!” spuse marele preot Vezina, și „Moarte!” țipară miile de torțe. Acesta fu cuvântul pe care ei, atunci, îl trimiseră dușmanilor, dar nu credeau c-așa de repede le va fi călcat pământul. El și feciorul, cu alții din steagurile de elită ale regelui, fură rânduiți la hotar, să conducă hărțuiala pe drumul dinspre Tapae și să-l vestească pe Decebal de înaintarea romanilor. De atunci obrajii fetei lui Molaz nu s-au mai uscat.

Călare, Tiagar aleargă prin vânturile de miazănoapte, mânat de o urdie de spaime. El duce răspuns lui Decebal de toate câte ochii lui văzură acolo unde înverșunatul Donaris se-ndoaie, scăpând dintre strâmtori. Ca frunza și ca iarba vin romanii și

toate semințiile ce li-s supuse, tot trec, tot trec, și nu li se mai vede nici capul și nici coada. La locul ce se cheamă „Între râuri” acvilele s-au împărțit în trei coloane, și una pe la „Tapae” va să vie, iar alta peste munți, pe la „Izvoarele Rhobonului”, și a treia însuși împăratul o conduce, prin țara burilor, pe „Alutus în sus”. Din drumul său, spre Sarmizegetusa, Tiagar se lasă în vale, abătându-se în satul în care s-a născut, s-o vadă pe Nevina. E cale de o bătaie de săgeată. Satul lor seamănă cu un tumul în care doar câinii se aud urlând a pustiu. Nădăjduiește că femeile, bătrânii și copiii să nu se fi tras toți la munte, cu toate că în drum a întâlnit pâlcuri, mulțime șiroind. La casa cu intrare drept de afară, oprește calul înspumat și bate tare-ncet în ușa nou cioplită. N-apucă să bată și a doua oară, că ușa se smulge parcă din țâțâni și-n brațe-i sare, țipând, Nevina. El n-are ce să-i spună bine: romanii vin mereu, ca negurile de grindină. Ea îl roagă mult s-o ia cu el, dar nu e cu putință, căci soarta sa de-acum stă în mâinile acelui ce va pieri cu țara sau va domni pe mai departe-nvingător. Nu este însă timp de stat. Tiagar o saltă sus pe cal și o duce-n goană până la marginea satului. Acolo o coboară, o strânge-n brațe și o-ndeamnă la tărie. Apoi saltă în șaua mică din piele de zimbru, cu pintenul împunge burta calului, și precum cerbul saltă către munți. Nevina stă o vreme pe gânduri, uitându-se în urma lui, apoi se hotărăște să-i țină calea la întoarcere, în locul ce se cheamă Horști. Acolo cerbii vin cu căprioarele de se adapă, iar zânele în nopțile de primăvară joacă cu aleasa lor, zeița Bendis. Se-ntoarce dar, cu grabă acasă, își taie părul auriu, bogat, se leagă peste cămașă și ițari cu niște bete aspre și se apropie de mama sa, Noime. Simțindu-i boarea răsuflării, Noime se ridică în somnul greu ce îl avuse și mai să nu o recunoască.

— Cine ești tu, fata mea? De ce te-ai îmbrăcat așa?

— Plec și eu, mamă. Mă duc la rege. Romanii vin și bunul meu frate, Licibis, m-a învățat destul să trag cu arcul.

— Bine, du-te, că rău mi s-arătă în vis stăpânul nostru. Se prefăcuse-n cal și aci la poartă venise, în tropot, cerând scăpare…

— A fost pe-aicea Tiagar, puțin trecuse după miezul nopții! Îl trimisese tata la Decebal. E cel mai viteaz, și a zis să merg cu el, să îl aștept în locul ce se cheamă Horști. Eu mă făcui arcaș, să

nu mă recunoască alții și lângă el nu-mi va fi teamă. De acuma, mamă, se face ziuă, și trebuie să plec.

A îngenunchiat și mama i-a pus pe creștet mâna, chemând zeii s-o ocrotească, apoi a strâns-o-n brațe și a udat-o cu lacrimi până ea s-a desprins. Și a-nfipt Nevina un baltag în brâu și cucura și-a trecut-o pe după gât, apoi repede s-a așternut la drum. Răsăritul se împurpurează, roua de pe ierburi se aprinde, arzând cu luminițe albe, și fata abia pridideşte cu mersul. Se gândește să meargă la Decebal, fiindcă știe că Tiagar n-o va lua cu el, și acolo poate va fi de trebuință la ceva, după ce-i va arăta regelui priceperea cu care-ntinde arcul și trage la țintă cu săgeata.

•

În vremea asta viteazul Tiagar își înstrună calul la poarta dinspre apus a Sarmisegetuzei.

— Cine-i? s-auzi întrebarea de sus, din turnul de veghe.

— Tiagar, răspunse călărețul, trimisul regelui la Donaris!

Zidurile din calupuri de granit și bazalt par crescute din munte, iar deasupra lor, din trunchiuri groase de stejar, sunt făcute despărțămintele. Porțile se trag, dinții ascuțiți, de fier bătut pe nicovală, se ridică scrâșnind deasupra, un rând și alte patru după el, ca dintr-o dată, în față, să se vadă șirul de scări ce urcă parcă-n cer. La capătul de sus al scărilor se află marele sanctuar cu cele șaizeci de coloane din andezit, și discul de piatră imaginând mărețul soare. Aici stăpân e preotul Vezina. Toată tagma preoților se află strânsă în incinta sacră, căci astăzi s-au împlinit cinci ani și un nou sol trebuie trimis la Zamolxe. În cetate e liniște, s-aude doar căderea blândei Sargeți, a cărei undă face în vale câmpiile mănoase.

Tiagar pătrunde în incintă însoțit de un ostaș din garda de la poartă. Văzându-l atât de palid, acesta îl întreabă cu glasul sugrumat de presimțiri prea rele.

— Ce s-aude?

— Vin. Sunt mulți ca pietrele de pe valea Sargeției și trei li-s drumurile pe care urcă înspre noi. Vin cu berbecii spărgători de stânci. Nici zeii nu se arătară a fi prea buni cu noi…

— Chiar astăzi marelui Zamolxe un sol i se trimite prin sulițe trecut.

— Cine-i acela?

— Nu-i fiu de tarabostes; aspra lege e numai pentru comati și nimeni nu s-a întrebat de ce.

— Dar tacă-ți gura, căci cinste e aceasta, și-i faptă bărbătească!

— Din partea mea s-o aibă cine vrea, eu doar cu vin doresc să-i îmbunez pe zei, nu cu sângele meu; din fire sunt milos și-mi place felul liber de-a trăi.

— Nu-i vrednic trupul tău urât de asemenea onoare, te uiți pieziș și asta nu e bine.

— Mi-e uitătura strâmbă din celălalt război. Atunci am fost lovit, Tiagar, de o lance-n tâmpla dreaptă, ce mi-a zdrobit tot osul. Dar ei, pileații, câți dintre dânșii se laudă cu asemenea ispravă? Își îndoiră iute genunchii în fața ucigașilor. O, nu făcu prea bine mărețul Decebal, când i-a iertat pe unii. Mai bine-i jupuia de vii. Lași ca pisicile, se închinau trufașilor romani, lăsând pământul, casa și averea doară ca să se salveze. De noi, cei mulți, nu le-a păsat. Măritul Decebal pesemne s-a gândit să aibă bună înțelegere-năuntru, pentru că pacea era umilitoare.

— Se vede că ai stat de gardă toată noaptea și n-ai avut cu nimeni să-ți bați gura. Dar spune odată, cine-i solul lui Zamolxe, că n-am timp de vorbit.

— Licibis e, din satul care și ție-ți fuse loc de naștere. Nu-i fiu de tarabostes, ca tine, și ca mine – comati din neam în neam și buni la toate și chiar la moarte pe degeaba.

— Licibis! Bunul Licibis?

— Chiar el. Trei tarabostes au coborât de aici din Sarmizegetusa, cu zile-n urmă, când tu erai departe. Aveau nevoie de un tânăr ce n-a cunoscut nici femeia și nici groaza războiului. Am fost între însoțitorii pileaților ce l-au adus. Eu am aprins focul cel mare din mijlocul satului, iar ceilalți i-au strâns pe tineri, pe toți cei care nu ajunseseră încă la oaste. Se uitau ca sălbăticiunile. Li s-au adus căni cu vin nou, încă fierbând. Și au ciocnit înspăimântați și au băut golind tot vinul. Și, după cum știi obiceiul, am strâns cănile toate, făcându-le o piramidă. Sitalke, tarabostes, a luat apoi o piatră albă și de trei ori a trecut-o prin flăcări. Aruncând-o-n grămada de căni văzu că cea a lui Licibis avea spărtura cea mai mare. Cu ochii mei am văzut totul. Căzuseră sorții pe el.

Străjerul se opri din vorbă. Bătaia clopotului se auzea pe aproape. Deasupra muntelui Kogaion se arătase soarele, dar ei se aflau încă sub cețuri și vedeau ca prin fum.

— Lui Licibis, legă iar vorba străjerul, nu i s-a respectat timpul cu cele trei întrebări și sorții, a treia oară, cu măsluire, căzură tot pe el. Îl vor cu toții că e curat ca lacrima, frumos ca Diegis, fratele regelui, despre care se spune că așa era în tinerețe, măiestria cântecului și a cuvântului în adunări, ca nimeni altul stăpânind. Sărmanul Licibis, e ca și când ai nimici cu ură o floare albă. Vor să-l înduplece pe Zamolxe să fie alăturea de noi…

Dar iată, procesiunea e în toi. Marele Vezina coboară scările sanctuarului mic. Uite-l pe Licibis. Pare un copil! Surâde a mirare și parcă nici nu-i vede pe cei cu sulițele gata pregătite. Să stăm puțin aici, că trebuie să apară și regele de acum.

Decebal s-a arătat venind din stânga, de căpetenii însoțit. Era negru ca pământul, de puteai zice că fălcile-i de bour sfărâmă numai pietre. Fibula ce-i prinde mantia de in pe umăru-i lat strălucește, încolo parcă e cioplit din piatră vânătă. Marele Vezina ridică brațul. Regele smulge pumnalul de la brâu și i-l întinde. Marele preot îi privește lama și ochii îi joacă sălbatic, țintind la luciul rece. Buzele-i tremură și murmură ceva. Se apropie de focul sacru, trece lama pumnalului prin flăcările alburii, apoi înaintează spre Licibis, spre al încrusta la piept. În clipa-n care își ridică însă mâna și gata stau cu sulițele slujitorii, să se repeadă a-l purta în vârfurile lor, cumplit răcnește Tiagar:

— Romanii!

Toți rămân locului cu fețele-mpietrite. „Așa curând? se-ntreabă regele. Au învățat de la Caesar să atace înainte de-așteptări”, și, abătut, s-apropie de Tiagar.

— Vin de la Donaris, mărite Decebal, cu vestea asta rea. Ca lupii din pădurile burilor se îndreaptă romanii spre noi. La locul ce se cheamă „Între râuri” se împărțiră-n trei și însuși împăratul e în frunte. Al meu părinte mă trimise aici și într-un suflet am venit, și pentru dreapta-necredință îngăduie-ne o rugăminte.

— Vorbește, viteaze Tiagar, neîntrecut în lupta cu pumnalul, precum știu.

— Mărite Decebal, Licibis, ce urmează a fi trimis acuma zeilor, e cel mai bun arcaș din câți văzui vreodată. Un plan pusei la cale, ce-i mai cu folosință. Amândoi ne vom vârî, cum vom putea mai bine, în tabăra romană, spre a ne apropia de Traian,

despre care se spune că nu se prea păzește. Oprește jertfa asta, sau fă cumva și scapă-l, a spus cu sânge rece Tiagar, dar pe frunte și pe gât simțea cum stropii de sudoare-l ard, atât se încordase spre a-și îndupleca regele.

— Opriți procesiunea, a zis atuncea Decebal.

Marele Vezina a venit lângă el.

— Nu e îngăduit, mărite Decebal, și-i înfrunți pe zei; ei te vor părăsi!

— Nu, nu-i vom înfrunta, le vom trimite un altul, căci tot zeii au ales ca Licibis să meargă în tabăra romană. De acolo numai mort se poate-ntoarce. Dar cu săgeata lui îl va pândi pe imperator. Liniștește-i pe preoți, apoi veniți cu toții sus, la sfat, în marele sanctuar.

Licibis fusese lăsat singur și se uita năuc în jur. Nu mai recunoștea pe nimeni. Abia când preoții, și slujitorii, și toți ostașii curții s-au răspândit prin jur, de el s-a apropiat Tiagar.

— Licibis, frate! Cel mai scump sărut ți-aduc de la Nevina.

— Când ai ajuns tu aici?

— Acum sosii de la Donaris. Așteaptă-mă, căci Decebal ne va trimite-n misiune, așa a hotărât. Înviorează-te cu apă din Sargeția și așteaptă-mă aici. Și hai odată, capul sus, arcașule!

În marele sanctuar se rânduiseră cu toții și stau cu capetele înclinate. Vestea adusă le întoarse, peste orice așteptare, gândurile. Decebal vorbi scurt.

— Supunere sau luptă pân’ la unul?

— Supunere, mărite, supunere și pace respectată, cum mai făcurăm, acu îs patru primăveri și jumătate, zise al doilea mare preot, pe numele său Mushem. Despre acesta se spunea că are multă înțelepciune…

— Supunere și plată-om da cu toții, zice o căpetenie și încă o dată ochii regelui se-ntunecă sub fruntea încrețită, apoi mâhnit își întoarse capul spre Vezina și așa, cu ochii închiși, i-așteaptă sfatul.

— Mi-e gândul ca și al tău, viteze Decebal!

Regele se ridică și-și strânge mantia la piept, ca și când un frig aprig l-ar fi izbit din față și zise încet, privind spre munți.

— La ce am trăi ca robi netrebnici? Romanii nu ne vor cruța. Ei vor de la noi totul. Numai cu brațul ne-om salva. Lașii și vânzătorii sunt liberi să se ducă, să-mi stea pe loc vitejii, și-nvinși de vom pieri tot trebuie Roma să tremure de al nostru

nume. Mărite Vezina, cheamă pe-acei ce țării și zeilor credință le poarta și făceți-vă loc în oaste, pentru îmbărbătare și alte dibăcii, căci viața noastră adevărată e dincolo de moarte!

Se îndreptară toți apoi spre încăperea sacră. Afară, soarele se rostogolise mai strălucitor ca niciodată. Cetatea vuia toată de multă alergătură. Vestea intrării romanilor în țară se răspândise iute. Locuitorii și soldații se strângeau în locurile știute pentru adunare, iar comatii și pileații așteptau cu bărbile în piept cuvântul regelui. Decebal urcă pe piedestalul de piatră albă, îngenunche cu fața spre Soare-răsare și odată cu el își pleacă genunchii toată suflarea. Când se ridică, pâlcuri de nori fugari se înghițeau, aruncându-se unii asupra altora, precum balaurii. Văzduhul tremura, iar frunzele copacilor parcă deveniseră de fier și se loveau cu zgomot între ele, ca zalele cămășilor. Vulturii își strângeau aripile și s-afundau între stânci. Apele vuiau, iar zeii alergau prin cer cu carele pe două roate, făcând să duruie greu bolta.

— Război! Moarte romanilor! rostește negru regele.

— Moarte romanilor! urlă mulțimea într-una, până când regele se trage spre ateliere și căpeteniile împart grabnic poruncile pentru război. Călăreți repezi pornesc la cetăți, întărituri și valuri de apărare, construite după modelul cotropitorilor, ducând și porunca de bejenie, spre munte, a satelor. Toate sunt rânduite dinainte.

La locuri știute, sub acoperământul codrului, căpeteniile așteaptă porunca pentru atac și retragere, niciodată în luptă deschisă. Fuseseră poruncite și două asemenea lupte: una în locul ce se cheamă Toiba, unde Alutus intră în munți – în cazul în care romanii ar scoate-o pe căpetenia Ceanstran din cetate – și alta la Poarta ținutului muntos, la Tapae, unde vulturii stau pe munți și cu munții vor cădea peste cotropitori.

•

Diegis îl așteaptă pe rege. La Traian îl trimite cu mii de făgăduinți, deși știe că nimic nu-l va mai îndupleca pe hispan să se întoarcă, fără prada cea mare, din Dacia. Speră doar să câștige timp ca oastea roxolană și cea bastarnă să-i fie cât mai aproape, dincoace de Ordessos, pentru a porni din flanc, ba chiar într-o incursiune în Moesia Inferioară, spre a-l împărți pe dușman.

Pornește Diegis, dar speranțele-i sunt slabe. Marele Vezina își strânge degrabă oamenii cu misiune sfântă, punând la cale pierderea hispanului. Otravă împarte fiecăruia și lungi cuțite ascunse în chimire. Toți sunt fanatici ca Vezina, și moartea o doresc mai mult decât viața. Dar regele mai multă nădejde își pune în cei doi tineri:

— Tiagar!

— Poruncă, rege!

— Unde e Licibis?

— Așteaptă afară, mărite.

— Bine, să mergem la el. Ceilalți s-aștepte-aici. Apropie-te, Tiagar, și spune cum veți face?

— Tot cu pumnalul sau săgeata, mărite rege.

— Prea bine. Traian, să știi, nu-i ca Domițian. E-nvingătorul germanilor la Rin; ostaș viteaz, neîntrecut în toate și simplu-n viață ca liberții. Iertată ne va fi cumplita faptă, că nu noi ne-am dus peste ei cu oaste, râvnind la bunurile Romei. Păstori și lucrători ne știm aici de când cu moșii și strămoșii, și tot ce ni-e mai drag ne stă-n pământul ăsta. Așa să-i spui și lui Licibis. Veniți dar amândoi lângă Discul soarelui, mai am a vă grăi ceva, dar pentru asta să-mi jurați va trebui.

Decebal se îndreptă spre discul din piatră pe care era încrustat soarele și se rezemă gânditor de piatra încălzită. Tiagar coborî câțiva pași și-l strigă pe Licibis ce sta cu capu-n palme, pe aceeași margine de apă. Se întâmplase cu el ceva din care nu-și mai revenea. Auzindu-și numele porni cu pași iuți pe scările largi ce coborau la râu.

— Licibis, ce-i cu tine, hai, fii mai vesel. Te cheamă regele. Ne-a rânduit să-i împlinim voința care-i a țării. Ia arcul meu și arată-i iscusința!

Pe Discul soarelui Decebal așază inelul său din degetul cel mic și ca de la treizeci de pași Licibis întinse arcul. Săgeata luă inelul în vârf și se-nfipse mai departe, într-un stâlp vechi al zidului. Și nici n-apucă regele să-și mute privirile când, altă săgeată, porni spre un graur auriu oprit din zbor în vârful nucului sfânt, și-ndată căzu cu aripile strânse, între coloanele marelui sanctuar. Apoi Licibis s-apropie de rege, îngenunche și așteptă poruncă.

— Ridică-te, Licibis, vitejii nu stau în genunchi. Copilul meu te voi numi, că tată știu că nu mai ai. În tabăra romană mergeți, și

aduceți moarte romanului, imperatorului! Fără el, i-am bătut pe romani, deci întâi el. Mai am ceva de spus. La Campidava, în cetate, e sora mea, Ochiad. De trei zile a plecat acolo, gândind că imperatorul va trece prin cetate pentru a se-ndrepta pe Alutus în sus, către noi. Aceeași poruncă i-am dat și ei. Dacă puteți dați-i de urmă și împreună să loviți. Porniți și tot ce vă e de trebuință luați-vă de-aici.

— Pornim, stăpâne, a zis Tiagar. Pornim îndată și fără de izbândă, vii, nu ne mai întoarcem. O rugăminte, rege, ia lângă tine pe Nevina, fiica lui Moloz și sora lui Licibis. Al ei părinte îl prinse pe Opius Sabinus mai ’nainte. O dă în grija preaslăvitei tale soațe. În sat la Gateh ea se află singură, cu văduva ei mamă. Această rugăminte o avem, și acum plecăm să ni se împlinească soarta.

•

E vară plină în câmpiile Daciei. Grânele n-au fost strânse, căci oamenii n-au mai apucat să le secere. Văzduhul miroase tot a pâine și aroma ațâță nările soldaților și ale cailor. E ora a zecea înaintea calendelor lui Augustus. Drumul romanilor e tare încet, cu grijă, asigurându-și spatele și flancurile, împingând mereu, ca pe un bot de lance, ariergarda formată din legiunea a XIII-a de cavalerie comandată de Lusius Quietus. Cele șase legiuni pe care le conduce însuși împăratul înaintează în linie cvadruplă de bătaie, cu generalii la mijloc. Trei legiuni se-nșiră una lângă alta, de-a latul, apoi vin trupele auxiliare și de geniști care fac întăriturile, îndeosebi valuri din pământ și pari lungi, ascuțiți. Prin tăietura valului comunicarea lor în urmă se face mult mai repede, iar străjile, în caz de atac, se pot feri lăsându-se în jos. După geniști și trupele auxiliare vin cei purtând mașinile de luptă: căngi pentru dărâmare de acoperișuri și pentru apucat de la distanță, catapulte, turnuri de asediu, împletituri de nuiele, baliste de putere mică sau mai mare, barăci de asediu, manteluțe, berbeci din grinzi de gorun, cu capete din fier, scări de toate lungimile, lese de felurite mărimi, care împărătești, având prinse coase în prelungirea osiilor și care trec printre rândurile dușmane, tăind pe cei întâlniți în cale. Mai vine Traian și cu așa-numiții „Scorpioni”, care nu sunt altceva decât baliste puțin schimbate, care aruncă lănci, ghiulele, materiale incendiare, cu mare repeziciune de la distanță. Asta e noutatea tehnică de luptă cu care Traian vine în Dacia. Mașina e

construită anume pentru Dacia, după un proiect întocmit de însuși împăratul. Pentru transport, Traian aduse pe corăbii și pe drumul de piatră ce vine de la Roma, prin Dalmația încoace, palustre, carusuri galice și esedumuri de origine celtică, potrivite pentru drumurile strâmte. În urma mașinilor de război și a carelor cu bagaje și alimente pășește legiunea a XIV-a de recruți, adusă de Traian pentru călire, după care urmează garda pretoriană și-n mijlocul ei Traian, avându-l în față pe Manius Laberius Maximus, în dreapta pe Tiberius Claudius Livianus, în stânga pe Lucius Licinius Sura, iar în spate pe Aulus Cornelius Palma, generali ale căror nume înseamnă ele însele o istorie. Pe toată partea dreaptă și în spate mărșăluiește legiunea a II-a Traiană, de veterani, pe care împăratul a ținut-o în toate luptele în dreapta sa, atacând cu ea în momentele decisive și astfel obținea victoria, tocmai când dușmanii se credeau mai siguri de izbândă. În această legiune se intra cu greu și numai după fapte de arme deosebite. Apoi, în urmă sunt lăsate, din loc în loc, cohorte pentru păstrarea ținuturilor ocupate și până la Istru romanii își mișcă coifurile. Totuși împăratul e îngândurat, chiar dacă e știut că de felul lui nu-i prea vesel, se vede că-i îngrijorat. Când și când ochii îi fug spre munți. Sunt încă departe de ei, dar parcă-l amenință cu toate cețurile în care sunt învăluiți. Nici de la cei ce merg spre Tapae, cu Haadrian în frunte, nici de la Celsus, care a apucat pe valea Rhabonului, cu cavaleria neagră, nu are vreo veste. În acțiunea lui Celsus și-a pus tot secretul campaniei sale. Cavaleria neagră și maură are un stil de luptă înfricoșător și cu negreala lor sperie lumea, și pricepuți sunt la escaladări pe munți, căci din pustiurile stâncoase ale Africii au fost aduși. Celsus le va cădea barbarilor în spate, dar înaintează greu, prea greu. Dacă Decebal nu și-a luat măsuri puternice de întărire, de aici îi va veni pieirea, căci toată legătura lui cu spatele îi va fi deodată ruptă. Și-ntr-adevăr, Decebal nu s-aștepta la o escaladare atât de temerară și numai bănuiala l-a pus în cunoștința venirii armatelor dușmane și pe această cale.

În drumul lor, Licibis și Tiagar s-au ciocnit cu primele străji romane. Au dat semnalul prin focuri și-ntr-o zi și-o noapte trei steaguri au sosit aici în trecătoare, dar era de acum prea târziu, căci grosul cavaleriei lui Celsus trecuse fără a întâlni prea bune întărituri. Și-n luptă, dacii s-au îngrozit de negrii cu dinți albi și au dat-napoi, trimițând la Decebal vești înfricoșătoare și cerând

ajutor. În acest timp, geniștii lui Celsus și-au fixat tabăra puternică în munți, trecând la incursiuni adânci, până aproape de fortificațiile Sarmizegetusei. Nu se avântau prea mult, ci așteptau apropierea celor de la Tapae și de la Alutus. Toate eforturile dacilor, în frunte cu Decebal însuși, nu i-au putut scoate din tabăra în care se închiseseră ca într-o cetate, așa un loc își aleseseră, iar legătura în urmă o făceau prin trupe care soseau mereu dinspre Donaris. O ultimă încercare a făcut-o aici Decebal în nonele lui Augustus. A adus tot ce-avea mai bun. Lupta a fost pe viață și pe moarte. Scrâșnetele săbiilor și strigătele turbate ale negrilor scoaseră fiarele de prin văgăuni și se vedeau fugind pe fețele golașe ale munților, ca-ntr-un sfârșit de lume. Patru asalturi au dat atunci dacii, într-o singură zi, și abia la ultimul, Celsus a poruncit retragerea, dar Decebal nu mai avea cu ce să-i urmărească. Căzuse aici o mare parte din oastea de sub spada sa, oastea ținută pentru apărarea Sarmizegetusei. Totuși, reușise să închidă intrarea și să înalțe parapete din trunchiuri de copaci. Mult însă nu mai putea zăbovi, căci alte treburi îl chemau în alte părți. Îl lasă-n loc pe Renilo cu cei mai buni arcași ai săi.

Vestea opririi lui Celsus la izvoarele Rhabonului i-a dat mult de gândit hispanului, dar însăși oprirea aceasta dovedea că înaintarea lor fusese neașteptată și că stârnise panică, de adusese atâtea forțe Decebal pentru oprire. Altfel nu-și putea explica Traian de ce Celsus a stat pe loc, el care, când apucă la înaintare, e parcă orb. A fost apoi vestit Traian că lui Celsus i-au fost trimise în sprijin legiunea a XIV-a și a XXXI-a debarcate în Lederata, venite cu corăbiile pe Marea Euxină și apoi pe Donaris până în port, precum i-a fost porunca. Traian îl îndeamnă pe Celsus să încerce o învăluire, oricum, dar să nu stea. Și Celsus n-a stat, după cum s-a văzut apoi.

„Greșeală face Decebal, închizându-se în munți cu oastea” își zise-n gândurile sale liniștite împăratul și după o chibzuință îndelungată, singur, își spune că nici nu putea face altfel, oastea fiindu-i prea mică pentru o luptă-n loc deschis. O clipă însă nu gândește împăratul de e cu drept sau nu s-aducă moarte el aici. Mereu, mereu cu-aceeași grijă, să salveze Roma cu bogățiile nesfârșite ale Daciei. Roma vrea numai glorie, și aici, departe, el i-o aduce cu spada, dar vrea în primul rând aurul Daciei, căci așa le umblă numele romanilor, unde se află aur, acolo vin și ei,

chipurile pentru a pedepsi un dușman. Se lasă apoi romanul purtat de doruri blânde spre Pompeia Plotina, virtuoasă ca Lucreția, la sfatul ei intim când se-ntorcea de prin războaie. De aceste gânduri scumpe îl rupe Maximus, cu vocea-i groasă și puternică:

— Dacă ar avea dacii armata noastră, imperator, la Roma ar petrece fără zăbavă.

— Dacii n-ar veni până la Roma, Maximus. Ei au în suflet dorul pământului. Se spune că zeii lor i-au făcut așa. Nu, ei la Roma n-ar veni, că n-au de ce s-opri în ea, Maximus.

— Ce vorbe-s astea, Traian, dar slăvită ca Roma nu e altă cetate în lume mai mândră.

— Da, trufașă este Roma, nu-i vorbă, și poate de aceea noi o purtăm în suflet ca pe un simbol.

— Îi este fără sfârșit faima, așa au rânduit-o zeii.

Dar împăratul nu-i mai dă răspunsul, căci din vale se văd venind oameni străini, însoțiți de soldați din cavaleria lui Quietus. Sus, pe platou, ei își strunesc caii și necoborând de pe șei salută, după obiceiul Romei, apoi de veste-i dau că o solie s-apropie, adusă de centurionul Mamercus.

Împăratul îmbracă toga purpurie, în fir de aur făurită. Din vale urcă patru călăreți străini, după cum îi arată îmbrăcămintea, conduși fiind de unul din decurionii lui Mamercus. Aproape de garda pretoriană, Mamercus trece în față și raportează lui Livianus, prefectul pretoriului, că a avut misiune de la Quietus să însoțească solia burilor la împărat. Cei patru soli sunt îmbrăcați în zale mărunte ca solzii de pește, dându-le ușurință în mișcări, ca și când ar fi purtat haine obișnuite, din postav. Această pricepere a burilor îi miră pe ostașii lui Quietus. Unul dintre ei ține în mâna dreaptă, ușor adusă către piept, o ciupercă mare, din acelea din care se face iasca, albă pe o față și scris pe ea cu literele Romei.

•

În incinta sfatului războinic a Sarmizegetusei au sosit trimișii de vază ai neamurilor vecine și chiar mai de departe, soli și căpetenii de triburi, de la anarți, tevrisci, de la costoboci, cărora li se mai spune și dacii mari, de la bastarni și roxolani, de la crobizi și-n taină s-au strecurat până aici și soli de la tribali și de la scordisci, și de la alții ce au tot venit chemați sau nechemați. Stau toți pe scaunele din piatră sau din miez de stejar și

așteaptă vorbă de la Decebal. Nu vine nimeni să le împartă cupe din corn de bour, cu inele de aur îngropate în osul vinețiu, cu chiparoasă din Dacia însorită. Durere mare a cuprins cetatea. Războiul se simte parcă și-n foșnetul de frunze. Și alte cetăți stau gata de luptă. Venind, în drumul lor le-au văzut și s-au mirat vecinii dacilor pentru că niciodată ei n-au fost așa, temători de moarte. Știau că toți trag cu săgețile în cer, să li se împlinească voința. Acum de cetatea lor li-e greu să se despartă, de pământul cel mănos.

Stau treji pe lângă focurile din zadă, nu mai petrec, nu mai trag cu săgețile zbârnâitoare în lună și-n stele, chiuind și vinul răsturnându-l în gura mereu însetată, sau femeile luându-și-le prin păduri și ierburi. Pe lângă focuri stau acum cu pavezele trase pe ochi și nu adorm. Ar trebui s-adoarmă totuși, dar fiecare se gândește cu îngrijorare la ai săi, și simte dedesubt pământul despicat în două, gata să-l înghită, căci mai bine mort decât în robie la Roma. Așa gândesc cu toții și încordați urmăresc cum se schimbă straja din pătrar în pătrar. Când și când îi fulgeră prin inimi tropotit de cal ce vine sau se-ndreaptă spre Sarmizegetusa. Stau întinși la pământ, pe lângă focuri, și parcă aud în adâncurile pietrei pașii apăsați ai cohortelor trufașe. Își scot coifurile și oftează, scrâșnind, spre întunecimile de deasupra, apoi, în lumina flăcărilor, își privesc femeile și copiii cu ochii roșii, și-n ura asta le mai stă nădejdea.

La Sarmizegetusa soarele s-a ridicat până la prânzul ăl mic. Din munți e așteptat să vină neobositul rege. Iată-l intrând pe poarta de răsărit a cetății. Trece ca viscolul și la capătul de jos al scărilor marelui sanctuar sare de pe calul lui sur. La fel fac și căpeteniile, apoi se apropie de el. Solii se înșiră în lungul zidului și-l privesc cu gâturile întinse pe Decebal pe care unii îl cunosc, iar alții nu l-au văzut niciodată. Regele poartă sabie dreaptă, încinsă la șold cu o curea lată, din piele de bour, bătută în ținte de aur. Brațele îi sunt goale până la umăr și la încheieturi strălucesc centuri din aur filigranat. Pe spate îi atârnă mantia prinsă la umărul stâng cu o fibulă lată, tot din aur. Căciula îi e din purpură, dungată cu fir de aur jur împrejur, iar la gât poartă un medalion cu lanț lung. Cu palma dreaptă își liniștește calul, bătându-l prietenos pe gât, apoi își duce mâna stângă la obraz și câteva clipe se gândește, căutând vulturește în sus. Sobal, cel

ce avea în cetate răspunderea primirii solilor, i-a venit iute-n cale:

— Mărite Decebal, așteaptă solii.

— Din care părți veniră solii ieri și azi, Sobal? întreabă regele privind tot gânditor spre muntele cel sfânt.

— Sunt de la roxolani, sarmați și carpi, chiar de la sciți, germani și celți și alte neamuri care veniră la dureroasa ta chemare. Nu i-am cinstit, precum ne este obiceiul. Ca-ntr-un mormânt pășiră ei aici. Sunt tulburați mărite.

— Să vină sus și ei, în arenă. Iar tu, Sobal, s-aduci doi câini de luptă și un lup din țarcul mare, să-i veselim pe oaspeți. La semnul meu slobozi cei doi câini, apoi să te afli pe aproape ca să-ți spun când să dai drumul lupului. Să mergem dară în arenă și să așteptăm solii în tăcere. Ce avem să le spunem ei știu prea bine, noi altceva vrem astăzi să-i învățăm, de or avea minte.

Decebal s-a așezat în jilțu-i din lemn de gorun fiert în ulei din sâmbure de nucă și pe aproape stau, în picioare, căpeteniile oastei, gata tot timpul pentru luptă. Solii intrară rând pe rând, căutându-și locuri și furișându-și ochii tot spre rege. Decebal își ține încruntătura dintre ochi, și privirile-i pornesc drept spre fiecare, dar din clătinarea scăfârliilor lor împopoțonate regele nu poate afla nimic. Face un semn și-n arenă intră un dulău. Privește rătăcit, cu ochii înroșiți, apoi se așază pe coadă și latră rar și gros, înfiorând cetatea. Încă un semn și asupră-i se aruncă un copoi zvelt, încordându-și mușchii sub piele. Întâi mârâie, latră, apoi se repede și mușcă de gât cu colții lui cei albi și ascuțiți. Se smucesc și fleanduri sar din pielea lor. Clămpăniturile de fălci s-aud în gol, cu picioarele spulberă nisipul mărunt, ochii le sticlesc turbat, se pândesc, se azvârle unul într-altul, prinzându-se de boturi și trag schelălăind. Zâmbește greu viteazul Decebal și iarăși își îndreaptă privirile pătrunzătoare înspre soli, dar nu le deslușește altceva decât aceeași nepăsare sau îngrijorare. La semnul său, Sobal se apropie.

— Lupul! poruncește regele fără să clipească.

— Stă gata la intrare, mărite, cu ghearele și colții rupți, trăgând de gratii.

— Dă-i drumul!

Cu coama țepoasă și coada trasă strâns între picioare, lupul se furișă în arenă, aruncând priviri hoțești. Văzând lupta câinilor

încremeni cu un picior ridicat. Aproape deodată câinii se descleștară și se răsuciră spre noul venit. Întâi s-au măsurat. Văzându-se în fața aceluiași temut dușman s-au unit și fără zgomot s-au aruncat asupra fiarei. Lupta fu crâncenă. Până la urmă lupul își dădu scump pielea. Câinii se traseră deoparte, schelălăind subțire și lingându-și rănile.

După un timp, când liniștea se coborî destul asupra tuturor, măreț și aspru, Decebal s-a ridicat din scaun și a trecut în dreapta, sprijinindu-se ușor de un spătar. Solii s-au apropiat și regele a rostit grav, zvâcnindu-i sub ochi mușchii feței.

— Ce-am vrut să vă spun azi văzurăți cu toții aici. Acum să treceți și să vă domoliți foamea, și setea, și osteneala. Să chiuie și să râdă dacii și voi toți, oaspeții durerii mele!

•

Cei patru soli ai burilor germanici așteaptă-n șei. Așteptarea durează și solii nu îndrăznesc să se arate neliniștiți. În bătaia soarelui își mișcă doar ușor capetele și ochii și-i strâng din când în când, căci îi orbește. Deodată, după o scurtă comandă, în fața lor se deschide o cărare lată ca de trei pași. De o parte și de alta s-a aliniat garda imperială, distinctă după penele de cocor diferit colorate, de la legiune la legiune, după cum fuseseră selectați pretorienii. Ceva mai sus, la capătul de dincolo al cărării a prins a se rostogoli, din ce în ce mai repede, un lung covor de Persia având culoarea vișinie, împărătească. Burii privesc uimiți. Covorul s-a desfășurat până la picioarele cailor lor, apoi, ca de pe alt tărâm sau coborând din carul nevăzut al lui Apollo, se arătă împăratul. Garda strigă puternic: „Vivat imperator!”

Traian salută soldățește, ridicând până la înălțimea umărului mâna dreaptă. Calcă apoi apăsat patru pași până deasupra, pe micul platou, unde se oprește. Solii buri sar din șei. Împăratul așteaptă. Ei se rânduiesc câte doi și încep să se apropie, zăngănindu-și spadele. Unul din ei ține ciuperca în mână, ridicată. E tăcere plină, doar de departe, din susul sau din josul valului, străbat huruiturile căruțelor și ale mașinilor de luptă, și din când în când nechezat sau tropot de cai. Foarte aproape de Traian, burii sunt opriți. Îi este lăsată liberă calea numai celui care poartă ciuperca, fiindcă pe o ciupercă este scrisă dorința lor. Solul privește năucit pe omul din fața sa, abia întinde mâna din care Maximus a luat buretele, și cade în genunchi. Comandantul pretoriului citește textul de pe fața albă a

buretelui: „Stăpânului lumii, slăvitului Traian, închinăciune de la Ramgen, regele burilor germanici!” Urma apoi un text mărunt, scris în rânduri jur împrejur: „... Mărită și nemărginită îți este puterea, stăpâne al Romei, dar burii și toate neamurile de pe malul stâng al Dunării te îndeamnă la pace cu dacii și la întoarcere pe drumul venit. Pentru mila ce ne-o arăți, cinstea tuturor neamurilor vei primi-o în daruri bogate, cât să ducă douăsprezece care, și mai cu seamă darul lui Decebal va fi nedrămăluit. Cruță, stăpâne, aceste neamuri sărace și ele își vor arăta recunoștința după puterea lor, unite azi să te întâmpine după cum îți va fi voia, în pace sau război, dar mai cu seamă în pace...”

Traian întinde mâna spre burete, pentru a vedea cu ochii lui scrisul acesta îndrăzneț. Nu se vede prea bine dacă a albit sau lumina îl face acum așa. La un semn îi e adus calul său vinețiu, sare sprinten în șa, se uită o vreme departe, în zare, apoi zâmbește. Nevăzut, își strânge calul, și calul pornește în pas scurt în lungul covorului. Solul se trage înapoi, mergând de-a-ndăratelea până la ai săi. Traian se oprește și zice aspru:

— Război sau supunere necondiționată!

— Vivat Imperator! urlă garda.

— Spuneți-le celor ce v-au trimis cuvintele ce le-ați citit: Război sau supunere. Dacă va fi supunere, mărinimoasă va fi și Roma strălucită, iar vouă, pentru curajul de a fi venit aici, vi se vor înmâna daruri, și liberi vă puteți întoarce la ai voștri.

Cu câte un inel mare din aur, lucrat de meșteri iscusiți din Alexandria, fură dăruiți, iar regelui Ramgen i-a fost trimis un tretin arab și o spadă maură, cu mânerul din fildeș și garda din aur. Centurionul Mamercus a salutat de plecare.

— Ce face Quietus, Mamercus?

— Prea bine, Imperator. Înaintăm cu hărțuială, mușcă mereu barbarii, dar până acum n-au dat, să zicem, o luptă adevărată. Trăim mai mult ca lucrătorii decât ca oastea faimei tale. Înaintăm cu grijă, Imperator.

— Spune-i lui Quietus că la Roma îl voi ține în dreapta mea, în carul triumfal, pentru că și pe aici a mânuit tot așa de bine spada și unealta.

După îndepărtarea soliei, împăratul a cerut să se pregătească prânzul. Au așezat totul pe iarbă, la umbra primului gorun mai falnic. Împăratului îi plăcea ficatul de porc îngrășat cu smochine,

friptura de sturz, apoi mâncă și struguri, ori proaspeți, ori stafide, sau bea lapte, îndeosebi lapte de capră. Arareori bea vin în timpul marșului, asta se întâmpla mai mult la Roma, în timpul cinelor pe care le da el aleșilor lui oameni, generalilor săi. În timpul prânzului Traian a vorbit puțin, și tot despre solia burilor, și abia după ce s-a-ntins în iarbă, cu mâinile sub cap, a zis îngândurat:

— Dibaci e Decebal. Ne lasă să-nțelegem că aici nu numai ei ne sunt dușmani, ci toate națiile, până în Carpații păduroși ne sunt potrivnice. Dar noi prea bine știm că nu toate aceste triburi vor îndrăzni să lupte alăturea de daci. Toate cursele astea ce le întinde el mi-erau de așteptat. De ce n-a respectat pacea propusă. De ce i-a măcelărit pe ai noștri, lăsați aici, în primul război dus? Supunere sau război pentru supunere, asta e deviza. Pe Jupiter și trăsnetele sale, cei mai viteji sunt daco-geții, din neamurile barbare, dar jur pe sufletul strămoșilor că aici se va vorbi pentru vecie limba Romei!

Cu aste vorbe împăratul se ridică, cere calul, sare în șa și întinde mâna spre înainte. Pe deasupra se rotesc vulturii Carpaților. Garda se pune în mișcare. După o zi și o noapte, și încă o jumătate de zi, ajung în fața cetății Campidava, ridicată din piatră și pământ, cu partea de deasupra din lemn. Cetatea e apărată de un val, larg jos de opt pași buni și înalt cât statura a doi oameni. În val fuseseră înfipți stâlpi groși de lemn de care este prins un gard de nuiele lipit de pământ. Dincolo de acest gard stau pregătiți de luptă toți apărătorii. Urmează un șanț lat de alți opt pași și peste care sunt întinse, din loc în loc, și punți. Cetatea are o singură poartă mare, la răsărit. Aici, valul nu se închide, ci își petrece cele două capete aducând c-o intrare în formă de clește. Dincolo e șanțul, după care se ridică zidul crenelat, sus. Se vede că zidul e construit din două fețe cu bârne de legătură. Pe coama zidului sunt așezate trunchiuri groase de copac, despicate în lungime și acoperite cu pământ, pentru a nu fi ușor incendiate. Cetatea Campidava are trei bastioane în cele trei colțuri, căci forma toată a cetății e în triunghi îmbucat cu acel vârf de deal, și poate că acesta e singurul lucru care-l face pe Traian să privească satisfăcut și admirând cetatea. Întrebarea care și-o pune acum e legată de neștiința dacă cetatea are numai un zid sau mult mai multe interioare, căci asta nu se vede. Dar timp de așteptat nu este. Quietus trecuse

de mult de cetate, prin partea dreaptă a ei, lăsând-o spre asediere trupelor din urmă. El a trecut nu fără a zăbovi aici până la sosirea ajutoarelor, căci bănuise că cetatea care se înalță în stânga, chiar în botul dealului, comunică în păduri, spre munți, cu oastea dacă. Quietus are dreptate. Traian îi încredințează comanda asedierii lui Manius Laberius Maximus. Acesta asaltează cu legiunea a XIII-a Gemina coama împădurită a dealului, la o distanță de o sută de pași de cetate. Dacii ies ca din pământ, de parcă înviaseră trunchii. Primele rânduri de lăncieri sunt măcelărite.

E împinsă atunci altă linie de bătaie, trecându-i în față pe arcașii nubieni, din legiunea a IV-a de veterani, cea care-i fusese cea mai dragă lui Caesar. Dar și atacul acesta e respins. La săgeți dacii răspund cu o ploaie de săgeți, trase cu meșteșug. Rezistența barbarilor întrece orice așteptare. De patru ori asaltează Maximus și de tot atâtea ori oamenii săi se opresc. Cei patru sute de morți înseamnă de-acum o pierdere neașteptată. Atunci a pus la cale un plan de-nvăluire, dar pentru înfăptuirea lui nu știu de cât timp au nevoie.

Trebuie ocolită cetatea pe departe, prin dreapta, și atacată coama dealului, și din partea opusă, pentru a întrerupe legătura. Același lucru însă îl pot face tot așa de bine și dacii, amenințând legătura cu trupele dinainte ale lui Quietus și cele geniste.

•

Frânând cu picioarele dinainte, albi de spumă pe crupele negre și lucioase, caii lui Tiagar și Licibis coboară în vale la Ohaba de sub Piatră, fără a se îndrepta spre frumosul sat de comati. E ziua în amiaza mare și de căldură frunzele copacilor s-au încins, mirosind înțepător. Mireasma de miericică dă amețeli plăcute. Cu toate că au alergat la umbră, cei doi călăreți sunt numai apă, iar sub ei caii parcă au luat foc. Se opresc în vale la Ohaba și se întind în apă fără să desfacă nimic de pe ei. Apa se sfărâmă în țăndări, o clipă, apoi îi acoperă într-un luciu de cristal. Sar amândoi, pufnind apa cu gura, cu ochii, dar fără să-și desfacă încruntăturile dintre sprâncene.

— Era să ne topească soarele! strigă Tiagar pentru a acoperi zgomotele căderii apei în cataracte. Licibis își scutură pletele alburii și mormăie, fără ca răspunsul să ajungă întreg la Tiagar, deși acesta pare a-l fi înțeles prea bine.

— Le dă căldură lor. Mai bine i-ar arde, să-i facă cenușă, să n-ajungă carele pline cu urnele cenușei lor la neamuri. Soare înșelător, întotdeauna a fost așa. Nouă ne coace grânele pe care nu le vom mânca, iar ei prind bronz pe piele. O, Zamolxe, nu le îngădui!

Caii nechează cumplit văzând apa în apropiere, la care nu pot merge. Cu apa șiroind de pe el ca de pe o focă, Tiagar trece printre ei, mângâindu-le crupele tremurânde, apoi îi dezleagă și-i trage pe amândoi în apă, ținându-i încă de căpestre, cu capetele în sus, căci tot nu se liniștiseră după goana cu care călcaseră drumul tare de-a pravățul muntelui. Vine lângă Tiagar și Licibis și amândoi încep să arunce cu pumnii apă răcoritoare în burțile animalelor, apoi pe spete și pe gâturi. Spuma albă se topește în apa curgătoare, dar timp de stat nu au prea mult, de aceea trag la marginea de dincolo a apei, opresc caii să bea, apoi de-ndată încalecă pentru a continua goana care-i duce la moarte sau la viață, pentru ei și pentru toți ai lor. Întâi urcă, și caii răsuflă ca niște cratere ale făurăriei meșterilor lui Zamolxe, apoi drumul se întinde ca betele cu care fetele și muierile lor își strâng mijlocul subțire, cum nu se mai află în toate părțile despre care au auzit ei, sau pe unde i-au purtat nevoile și bucuriile. Când și când, pădurile se desfac și șesul Sarmizegetusei, cuprins între munții dintre Soare-Apune și munții lor, cei șapte munți ai lor cu care Zamolxe i-a dăruit spre a-și păstori turmele, se arată cu întinderile lor galben-alburii și celor doi călăreți lacrimile le umplu ca otrava ochii. Abia atunci goana lor se întețește, iar valurile acelea galbene ard cu limbi albe și ca să nu mai vadă își îngustează ochii, și ca să nu mai audă trosnetele în care se mântuiește toate scot chiote lungi de chemare și de goană: Hu-huuuuuu! O vreme Tiagar tropotește în urmă, dar în coborâșul ușor, spre Rașocun, satul de pastori de sub Muntele Sur, trece înaintea lui Licibis, strâmbându-și sălbatic gura în același hăulit prelung de: Huu-huuu! până panta se îndulcește și rămurișul se țese des deasupra capetelor lor. Pe-aici și cal și călăreț se fac totuna. Sunetele acelea, care înfruntă soarele și pe romani, răscolesc tainele codrilor peste care se îndeasă fâlfâirile vulturilor și văd fugindu-le pe sub poale cârdurile de căprioare aurii. Mai e cale de un galop bun până la Rașocun și drumul se întunecă. Măreți, cu vârfurile înfipte în cer și legate acolo ca un pod, copacii cu frunze late sau înguste se

leagă frățește de trupuri și se țin de când cu veacurile, lăsând soarele să curgă spre pământ numai prin ei.

— Zimbrii! răcnește deodată Tiagar și calul, strunit scurt, se ridică nechezând, cuprins de groază.

Sunt doi: masculul și femelă, și stau apropiați cu spatele și depărtați în capete. Stau într-un loc cu iarbă rară și grasă, loc gol, lăsat de copacii în creștere. Când și când mișcă zvâcnit din cozile stufoase, aproape negre. Grumazurile cu gârbițele late și le țin drepte, încordate, iar în capetele imaginând scuturi de pileați se văd înfipte coarnele scurte și tari ca silexul. În lumina slabă a codrului, ochii le sticlesc fumurii, iar pe boturi aburul răsufletului lor se face promoroacă. La nechezul calului, întorc brusc capetele, azvârle cu copita pământul afinat și mugesc scurt.

— Înainte! țipă Tiagar.

— Înainte! strigă și Licibis.

Caii țâșnesc ca libelulele. Zimbrii se iau după ei mugind. Caii aleargă cu ochii ieșiți din orbite. Tropotele animalelor se aud când mai departe, când mai aproape, în spate. Codrul începe să-și rărească copacii și drumul se face iarăși de piatră. La coborâș, într-o văiugă, strunesc, sar din șei și împing caii în tăietura dealului. Prind repede trunchiuri lungi de copaci groși ca pulpa piciorului, doborâți din vâjoiul repede de munte, și se trag. După câte un bolovan din jos de drum. Zimbrii se arată sforăind și deodată parul lui Tiagar le seceră picioarele dinainte, cu iuțeala tăieturii de cuțit. Se rostogolesc pe spate, cu picioarele în sus, mugind de moarte, după ce își sfărâmaseră coamele de piatră. Licibis sare asupra unuia și îi înfipse cuțitul în inimă, iar cu celălalt Tiagar făcu la fel. De sânge se spălară în vale, apoi porniră în trap ușor spre satul de păstori, Rașocun.

— Veniți cu vești de la Decebal?

— De la Decebal venim și drumul ne e în sus, spre Muntele Sur, și dincolo de el.

— Poftiți și cinați brânză proaspătă în coajă de brad țintită și mămăligă moale de mei, căci drum lung și primejdios ați avut de la cetate până aici. Apoi hodiniți și în zori vă dăm om să vă treacă munții cu vârfurile retezate, a zis unul dintre păstori, sumețindu-și mereu cioarecii. După cum vorbea, sigur, în numele celorlalți se vedea că e baciul.

— Mulțumire îți aducem pentru mâncare, omule, dar de hodină nu e timp, că romanii nu-și opresc pasul.

— Vin romanii!

— Vin din toate părțile. Strângeți-vă tot avutul și trăgeți-vă în ascunzișuri. Așa a poruncit marele Decebal.

— Vin romanii! a spus pe gânduri baciul cu pletele albite ca lâna de mioare, cu mâinile căzute pe lângă cămașa de cânepă tăiată larg în părți, sugându-și obrajii între fălci și îngustându-și ochii.

— Să nu stârniți spaimă printre oameni, baciule. Țineți pruncii și femeile în ascultare și pregătiți-vă lăncile, arcurile și paloșele. Să le facem tigvele oale de băut vinul Daciei. Dă-ne mâncarea pentru drum și omul care să ne călăuzească. Iar pentru toate câte ni le dați, ia-ți oameni și căruțe și mergeți înapoi pe drumul pe care noi am venit și aduceți cei doi zimbri ce așteaptă uciși în drum. Pornim.

— Stați!

— Spune, baciule!

— Câți oameni vă trebuie la drum?

— Unul, baciule, zise Tiagar; unul mai zdravăn, căci feciori știu că nu mai ai, și ei sunt duși în jurul marelui Decebal.

— Vă dau pe tatăl meu, spuse iute omul cu pletele albite, în timp ce femeile umpluseră două perechi de desagi cu cele trebuincioase: merinde și haine.

— Da', omule, n-avem timp de zăbovit pe drum!

— N-o să vă puteți ține de el. Să vină tata. Tată!

Din casa de bârne ieși, legându-și chimirul, un bătrân cu părul alb, cu barba și sprâncenele albe, încălțat în opinci din piele de zimbru.

— Ei, spune, Nizade, băiete, la ce m-ai chemat?

— Sunt trimișii lui Decebal. Vin romanii, tată. În noaptea asta îi treci munții, dincolo, spre țara burilor. Să-i duci pe drumul celor șapte lacuri. Porniți de-acum.

— Cu bine! a zis Tiagar întinzându-i mâna celui numit Nizade, încredințat că bătrânul ce-i va călăuzi se ține la drum mai bine ca un fecior.

Lăsară caii în sat, în grija lui Nizade, cu gândul că se vor întoarce vreodată și-i vor lua, apoi au săltat desagii pe umeri și au pornit toți trei, urmăriți de privirile locuitorilor: numai bătrâni,

femei și copii, strânși în tăcere, cu spaima în suflete, dar tare încrâncenați.

Se lăsase seara și stâncile golașe se albeau în lumina lunii pline. Urcară pășind îndesat până la lacul Saleg, sau Visătorul, cum îi zic oamenii locului. Bătrâna călăuză saltă fără să icnească de pe o piatră pe alta. Se furișează prin tufele de ienupăr înalte, ca niște case din bârne. Aici sunt locurile plăcute urșilor. Le aud trosnetele prin tufiș, dar nu se arată unul. Înaintează strângând cuțitele în mâini, mulțumind zeiței Bendis pentru lumina binefăcătoare cu care le arată calea. Poteca însă se afundă și mai mult în tufele, din ce în ce mai înalte. Bătrânul pășește în față, după el vine Licibis și la urmă Tiagar. Trosnetele crengilor culcate de matahalele brune, pe undeva pe aproape, îi fac și mai iuți la pas, pentru a ieși la luminiș de piatră. Tufele de ienupăr se micșorează o dată cu înălțimea. Sar din piatră în piatră, atenți la cotituri să nu dea buzna peste stăpânul munților. Urcă îndoiți un tăpșan înalt, sur, din pietre mari zobite de ghețari și imediat în față li se așterne oglinda argintie, licărind, a lacului Saleg. Se trag însă repede pe după pietre. În partea dreaptă, aproape de apă, se joacă urșii cu puii lor. Se îmbrățișează, ursoaica îi ia pe rând între labele din față și-i dă de-a dura până în apă. Nu pot deci poposi aici. Ocolesc lacul prin stânga, trecând prin umbra culmii Salegului.

— Mergem la lacul Pietrele, zice bătrâna călăuză, acolo oprim pentru hodină și mâncare. Nu facem foc, să nu ne simtă urșii. Când luna va trece pe după vârful Păpușii, și noi vom fi sus, pe creastă.

Saltă încovoiați, pe după steiuri, de pe un bolovan pe altul. Între stâncile mai înalte, pleșuve, se strânseseră cimitire de bolovani, iar între ei zăpada se ridica din loc în loc în nămeți netopiți vreodată. După o bucată de drum peste zăporul apelor aud un ropot mărunt de pași.

— Caprele! Ne simțiră. Uite-le! șoptește iute bătrânul. Erau aproape și până să-și termine vorba, din arcul lui Licibis a și pornit săgeata și din cârd una s-a întors cu burta albă în sus. O culeg în drum. Pe malul lacului înfulecă în grabă din merinde, iar carnea o înfășură în șervete albe de in și abia în partea dimpotrivă a crestei, lângă lacul cel mare, o dată cu scânteierile albe ale zorilor, aprind foc, frig carne, mănâncă și se dau în tăcere la hodină. Când soarele țesu o cunună de raze pe fruntea

vârfului Păpușa, se auziră tălăngile turmelor și apărură zăvozii, lătrând îndesit. Sar să-i rupă și ca să nu se arunce asupra lor se așază jos, spate la spate.

— Hei, oameni buni, cu ce treabă prin munți? întreabă primul păstor ivit din vale, din pădurile răsfrânte în cele cinci lacuri pe lângă care trecuseră.

— Oprește câinii, porunci bătrânul, și cutreieră pe la toate stânele și spune oamenilor să se tragă la loc ferit. Să pună apărare la toace intrările: Vin romanii!

— Vin romanii! grăi încremenit păstorul, și după o vreme zise din nou, abătut, sumețindu-și cojocul cu mițele lungi: Vin romanii!

Câinii tăcuseră, oile se măruntiseră ca pietrele albe din jurul lacului, al cărui nume însemna bucurie, și doar tălăngile sunau, răscolind munții.

Oamenii se caută în ochi, poruncindu-și parcă mânia împotriva acelora care mărșăluiesc devale, încă departe, pe la poalele munților. Se despărțiră strângându-și mâinile și scuturându-și pletele de vârste amestecate. Merseră apoi toată ziua. Seara, târziu, se traseră la adăpost și mâncară, apoi dormiră în frunziș, sus într-un fag unde-și făcuseră pat de crengi. Dimineața, bătrâna călăuză se apropie de drumul cel mare de dincolo, drum de piatră lung. Îi văzu pe romani înaintând încet, greoi, strânși unii în alții, în formație de atac. Mormăi întunecat în barba albă: „Romanii!” și-abia atunci înțelese care e misiunea acestor doi tineri veniți peste munți și de bine vorbi în minte gândurile măritului Decebal, apoi îi îmbrățișă lăcrimând.

— Zamolxe să vă întărească brațul! și plecă mormăind pe drumul venit: „Romanii! Romanii!” ca și când ar fi spus: „Aici sunt munții! Aici suntem noi!

Licibis și Tiagar s-au uitat după el până l-au înghițit pădurile.

Când bătrânul nu se mai văzu, cei doi tineri se așezară fiecare pe câte un bolovan, fără să rostească un cuvânt. Tăcură multă vreme. Soarele urca nepăsător pe cer și razele amiezii îi găsiră în aceeași tăcere. Prânziră ce le mai rămăsese din merinde, apoi, ca la un semn, începură să-și cerceteze armele. Licibis își înstrună mai întâi arcul, apoi îi ascultă sunetul înalt al corzii.

Îl avea de la tatăl sau. I-l dăruise cu puțini ani în urmă când, crud încă, îl întrecuse la tragerea la țintă.

Puse apoi o săgeată, dintre cele pe care marele preot i le dăduse la plecare și despre care știa că sunt muiate în cel mai tare venin, și așteptă să treacă vreo zburătoare. Cerul era senin. Soarele, aflat la zenit, săgeta cu raze fierbinți. Nu se ivea nicio pasăre. Atunci lepădă arcul și se duse către un copac pipernicit ce se afla poate la cincizeci de pași de el. Crestă un semn, cam la înălțimea capului unui bărbat de statură mijlocie. Semnul era cât vârful unui deget. Se întoarse apoi lângă Tiagar, care îl privea dus pe gânduri și se culcă pe jos lângă acesta. Stătu așa câtva timp. Apoi deodată zvâcni ca o sălbăticiune în picioare și își trimise săgeata spre semnul pe care îl făcuse. Săgeata șuieră poate o clipă și străpunse semnul, trecând prin lemnul vânos de munte. Licibis merse încet către ea, o scoase dintr-o smucitură și se întoarse fără un cuvânt lângă Tiagar.

Tiagar îl privi bărbătește și se sculă la rândul lui. Înainta către pomișorul pe care Licibis îl străpunsese cu săgeata sa înveninată. La cincisprezece pași de trunchiul tufanului se opri. Apoi, nu se văzu cum, scoase dintr-o dată un cuțit și un fulger se împlântă în micul copac. Mai multe cuțite, scoase din tainițele straielor sale, fură aruncate cu aceeași repeziciune asupra pomișorului făcându-l să-și clatine coroana. Merse încet și le scoase pe toate și întocmai ca Licibis se culcă la pământ. Se răsuci însă năprasnic, de patru ori, și cu ultimul cuțit coroana săracă a copăcelului căzu deodată la pământ. Se întoarse apoi agale lângă Licibis.

Încremeniră din nou în muțenie. Ziua începea să se călătorească. Se iviră nori. Când înserarea se presimți mai bine, Tiagar spuse răgușit:

— Ne despărțim. Mai întâi voi încerca eu, cu cuțitul. Dacă nu voi reuși, vei încerca și tu. Să fii tot timpul în preajma lor. Dacă eu voi izbândi ai să-ți dai seama după frământarea trupelor sau după alte semne. Șapte zile și șapte nopți să aștepți, ăsta este timpul în care voi încerca. După ce soarele va apune de șapte ori și tu nu vei fi văzut nimic neobișnuit în tabăra romană, să știi că eu nu mai sunt printre cei vii. În a opta zi să încerci tu. Nu-ți dau sfaturi. O săptămână ai timp destul să vezi și să bagi tot în cap. Să știi doar că împăratul asta are obiceiul să umble cam neînsoțit. Dacă Zamolxe ne va însoți, ne vom revedea la Sarmizegetusa. Cu bine!

— Cu bine, spuse încet Licibis. Zamolxe să te aibă în pază!…

Tiagar plecă, mergând din ce în ce mai repede. Se afundă curând în codru. Licibis așteptă să se întunece. Începuse să adie vântul. Soarele cobora printre colții crenelați ai munților. Se lăsă, deodată, răcoarea. Codrul foșni prelung. Era vremea de plecare.

•

La răscrucea celor două drumuri, Tiagar își lepădă ițarii și cămașa de in, se legă doar peste mijloc cu acea curea lată, țintuită, în care purta cuțitele și care-i ținea trupul încordat și-l făcea vârtos la opintire, îmbrăcă apoi vestmintele romane, sagumul și lacerna peste tunica de arcaș nubian. De umăr își atârnă fareta cu săgeți, iar la brâu pumnalul drept. Îmbrăcămintea aceasta era o captură din războiul celălalt când el, tânăr ca Licibis, luptase la Tapae. Hotărî însă că e mai bine, deocamdată, să se țină ferit, înaintând cu grijă în stânga apropiată a coloanei romane.

După o noapte de mers, trupele romane nu făcuseră popas. Dimineața, în răsăritul soarelui, a zărit și el turnurile negre ale cetății Campidava. Își schimbă din nou straiele și porni întins spre cetate, pentru a apuca să pătrundă în ea înainte de a veni romanii și a se înțelege cu căpetenia asupra luptei, căci romanii nu vor lăsa cetatea neasediată. Trei oameni știau că în cetate se află Ochiad, sora cea mică a măritului Decebal. Primul era însoțitorul, un mânuitor al ghioagei și neîntrecut în lupta cu pumnul, luptător apropiat din garda personală a regelui. El a avut porunca s-o predea căpeteniei cetății Campidava și mai mult să nu întrebe și nici să nu spună nimic. De îndată ce-și va îndeplini rostul se va întoarce pentru a-i spune regelui cum au mers lucrurile. Al doilea, care cunoștea și pentru ce Decebal o trimisese pe sora sa aici și-ncă repede, era însăși căpetenia cetății, căreia fata îi înmânase porunca scrisă din partea regelui. Reieșea din cele scrise că în cazul în care vor fi nevoiți să părăsească cetatea, ceea ce n-ar fi de dorit decât omorând de fiecare dac câte cinci romani, pe ea, pe fată, s-o lase în cetate pentru a fi găsită acolo de romani și dusă de aceștia în fața lui Traian, căruia îi va dovedi cu medalionul de la gât cine e ea. Mai departe, singură știe ce are de făcut. Al treilea om care știa de fată era Tiagar, i-o spusese însuși regele, fără a-i da alte lămuriri, dar știut fiind și scopul drumului său pe-aici nu i-a fost

greu să înțeleagă că el și sora regelui trebuie să ajungă la unul și același om.

•

În vremea care mai urmă, Maximus trecu la aplicarea planului său. Legiunea a XXIV-a, adusă din Rhodos pentru marele război din Dacia, porni în marș forțat pe drumul pe care îl deschisese Quietus, cu cavaleria și trupele geniste care îl însoțeau. Drumul ocolea cetatea ca la o sută cincizeci de pași și grosul legiunii pe aci trecu. În fruntea ei era Arquitius, zis „Vulturul negru”, pentru că purta coif cu pene negre și pentru că la lupta cu cangea nu era altul pe măsură. Apuca, răsturna, îi lăsa pe alții să taie. Asta făcuse de când prinsese putere bărbătească. N-avea familie, nu știa de unde se trage și numai pentru meritele militare luptase, pentru că-n rest era destul de leneș. Fusese făcut cvestor și asta îi da plăcerea că mergea în față și nu mai înghițea praful în timp de uscăciune. Comandă pe timp lung nu primise niciodată și nici nu se bătea să capete. I se încredința totuși comanda trupelor doar pe etape scurte și mai ales a recruților, pentru că toți aceștia neștiutori se simțeau siguri cu Arquitius. De-ndată ce vedea războinicii potrivnici în față bulucindu-se urla ca un bezmetic, sau se pornea pe râs, în hohote, de câte ori răsturna pe vreunul, încât curajul tuturor sporea. O singură dată a amuțit Arquitius, când în războiul celălalt, tot pe acest pământ, acum îs trei ani de atunci, un bărbos dac i-a trecut pe sub cange cu calul lui mic și când a fost aproape, nici n-a văzut când s-a făcut deodată mare, și până să se dumirească, dacul a voit să-i taie gâtul. Abia a apucat să-și tragă capul între umeri și sabia i-a zburat coiful cu pene cu tot, că s-au și desprins din legătură, împrăștiindu-se. Bărbosul a ridicat din nou sabia să-l pălească la mir, de sus în jos, și-abia și-a ferit capul spre stânga, că sabia i-a zburat urechea dreaptă cum desprinzi un burete de pe o scoarța de copac. Norocul i-a fost cu decurionul Didius, care l-a atras în luptă pe dac și astfel a putut să se retragă spre a-și opri sângele pornit să curgă.

Acum a venit Arquitius să se răzbune.

În partea dreaptă a dealului curge o apă mică în timp de vară, dar cu vadul lat. Terminând învăluirea, Arquitius se opri cu soldații aci și așteptă să se lumine bine de ziuă. E nerăbdător să primească și semnalul începerii luptei din ambele părți, pentru a tăia legătura cu cetatea. O dată ce semnalul îi fu dat, soldații lui

se repeziră să taie copacii. Mulți rămaseră acolo. Dacii aveau o poziție bună. Patru atacuri cu pedeștrii fură respinse. Atunci aduseră opt „Scorpioni” până aproape de pădure, începură să arunce șomoioage aprinse, muiate în catran și nu dură prea mult ca totul să s-aprindă. Focul se întinse până sub zidurile cetății. Trosnetele copacilor verzi erau înspăimântătoare. Flăcările se înălțară într-un bușnigai gros. Nu se mai văzu nimic. Cetatea fu învăluită în fum. Așteptară toată ziua și noaptea următoare până arse totul. Nu se mai văzu nimeni.

Maximus se repezi atunci asupra cetății. Berbecii bătură poarta – trei rânduri de porți grele – dar înăuntru nu mai întâlniră om. Începură totuși o cercetare migăloasă. Ușile sar din țâțâni după cel mult trei lovituri de berbece. Peste al doilea zid din inima cetății țuști o vietate, o pisică. E singura viețuitoare pe care au găsit-o până acum și încăperile arată ca și când cei ce o locuiesc sunt plecați la lucru în câmp. Simțământul ăsta îi tulbura pe soldații Romei cât ai clipi o dată numai din ochi – când pătrund prima oară în cetate – apoi răstoarnă și răscolesc totul c-o furie nebună că nu găsesc nimic bun de luat: obiecte din lemn și numai țesături casnice.

Tocmai în ocnița rugăciunilor către zei, din turnul dinspre Soare-răsare, cu fruntea-n pumni, o surprind pe Ochiad. O clipă soldații se opresc sfioși, apoi își joacă ochii și zâmbesc. Văzând că n-are de gând să se-ntoarcă o apucă de conci și-o răsuci smucit. Fata li se smulge din mâini și-și îndreaptă mândră trupul zvelt și energic. Frumusețea ei îi face să pălească, dar n-au de gând s-o lase. Simțindu-le lăcomia turbată, Ochiad le strigă în față cuvinte neașteptate:

— Sunt sora regelui Decebal. Mă duceți dar la împăratul vostru și demnă, pășește înainte, printre ei, fulgerându-i cu privirile. Unul din soldați trece în față, e decurionul Lucius Marcus, iar ceilalți, iute, formează o gardă. În această formație se prezintă comandantului pretoriului, căruia-i predau pe captivă, spunându-i și ce vrea.

Traian iese din cort, punând pe umăr sagum-ul din aba mătăsoasă, căptușită cu purpură de India. E palid și îngândurat. Se pare că a scris tot timpul cât a durat asediul cetății. Prima întrebare i-o adresează lui Maximus.

— Cetatea?

— E goală, Imperator. În timpul incendiului s-au retras cu toții spre munți.

— Cred că prin codri, înainte de a-i mistui focul.

— Vezi bine, Maximus, dacă barbarii nu stau ascunși în vreun tunel săpat adânc în lungul dealului, ca aheii în pântecele calului construit de Ulise. Fii cu prudență, Maximus, dacii nu trebuie disprețuiți. Dar fata asta cine e?

— Spune că-i sora regelui Decebal, Imperator, răspunde decurionul Lucius Marcus, sumețindu-și fața de mulatru. Ochiad îl dă la o parte cu îndărătnicie, iese în față și cere să vorbească. Apare tălmaciul care-i comunică regelui ce zice fata:

— Nu trebuie să vorbească el în locul meu. Trebuie pedepsit pentru că mă smulse din rugăciunea ce o înălțăm zeilor, purtându-se obraznic fața de o slujitoare a zeiței Bendis. Și nu-i nevoie să mă prezinte el. Sunt sora cea mică a regelui Decebal!

— De ce n-ai părăsit cetatea o dată cu ceilalți? întrebă Traian privind dincolo de statura ei, pe care o întrece cu o jumătate de om.

— Fiindcă ai mei n-au știut unde sunt. Iar eu n-am băgat de seamă c-au părăsit cetatea. Când am văzut focul credeam că s-a aprins cetatea și voiam singură să mor în flăcări. Soarta-mi fu însă potrivnică. Zeii ne părăsiră și ostașii tăi sunt cruzi și răi, ar trebui să-i dojenești.

N-apucă fata să sfârșească bine vorba că din păduri țâșniră ca un viscol sute de călăreți daci. Aleargă pe trei rânduri, cu capetele îndreptate într-un singur loc – formație de străpungere – ca vârful de lance. Primul călăreț e Tiagar. Galopează tăcut, aplecat pe coama calului negru ca tăciunele. În urma sa șuieră capetele de lup și țiuie paloșele învârtite năprasnic în văzduh. După cum își țin linia se vede că au pus ochii pe cortul împăratului și că sunt hotărâți, cu prețul vieții, să ajungă până la acel cort de lângă care pornise semnalul. Dacul strecurat în tabăra romană cu o noapte înainte urmărise totul, după spusele lui Tiagar; abia apucase să trimită spre înălțimi bucata de pânză albă și a fost răpus de primul soldat roman.

Semnalul fusese dat prea devreme și Ochiad s-a speriat văzându-l, temându-se să nu fie ucisă la apariția dacilor. Înțelegerea cu Tiagar era ca ea să încerce să-l atace pe împărat în timpul cât ei luptă, țintind tot spre Traian. Din călcâie, dacii asmut caii care aleargă mâncând pământul. Ochiad stă dreaptă

și palidă în fața lui Traian care nici nu se clintește. Soldații romani și garda pretoriană trec grabnic în formație de luptă. Legiunea a II-a Traiană, care înaintează întotdeauna în dreapta împăratului, se mișcă într-o ordine perfectă în stânga. Acvilele și vexilurile strălucesc deasupra capetelor. Penajele coifurilor centurionilor, ale cvestorilor și pretorienilor fâlfâie în toate culorile. Apoi s-aud primele răcnete și zăngănituri. Săbiile încovoiate ale dacilor se apropie mereu. Împăratul își aruncă din când în când ochii spre locul întâlnirii și nu clipește.

Încalecă apoi. Când însă se întoarce să salte în șa, Ochiad s-azvârle asupră-i cu un pumnal în trei muchii, dar brațul pretorianului Valerius o oprește mai înainte de a i-l înfige împăratului în spate. Lama intră adânc în mușchii pretorianului, dar Valerius n-o slăbește din strânsoare. Ochiad își ridică privirile mânioase spre Traian. Împăratul privește departe, spre păduri, sau mai aproape, unde lupta vuiește, ca și când lângă el nu s-ar fi întâmplat nimic. Calul său sur râcâie pământul cu un picior dinainte și nepăsarea asta a cotropitorului o ațâță într-atât până când plânsul îi zgâlțâie tot trupul. Împăratul face un semn ca fata să fie dusă. Doi pretorieni o ridică. Ea îi urmează plângând, dar trecând spre spatele cortului împărătesc, așezat pe un dâmbușor, o văd ca prin sânge dacii și prind a urla, lovind turbau. Tiagar strunește calul și aruncă cuțitele. Cad romanii de pe cai fără să mai apuce să vadă lumina. Când cuțitele i se isprăvesc apucă paloșul. Spre el pornesc sulițele din toate părțile. Le schimbă direcția cu scutul, sau se ferește mișcându-se tot timpul. O suliță îi izbește însă calul în cap. Buiestrul se ridică în două picioare, apoi se lăsă moale într-o parte, Tiagar sare alături, ferindu-se în același timp de sulițașul cu coiful vișiniu ca purpura, care vine întins spre el. Îi atinge cu vârful sabiei burta calului și după cinci pași calul se poticnește, azvârlindu-și călărețul înainte și el cu picioarele în sus l-apucă dedesubt, strivindu-l. Văzându-l pe jos, unul din daci îi dă degrabă calul său. Tiagar prinde frâul apoi scoate un urlet cumplit, dacii își strâng rândurile spre el, cu același vârf înainte, și mai încearcă o dată, dar în locul zidului de oameni doborât vine altul, și altul, și puterile lor slăbesc, și ei se împuținează, și cu cât vede Tiagar că fata nu va mai fi salvată, cu atât i se întunecă ochii. Și strigă războinic pe daci, și ei încă o dată la chemarea lui grea asaltează, și-și refac formația, dar sporul le e

tot mai puțin. Măcelul ar fi ținut până la ultimul dac, dar Tiagar mai țipă doar o dată: „După mine, dacilor!” și o ia îndărăt spre păduri.

Cavaleria romană urmărește până bărboșii se pierd printre trunchiurile copacilor. În timpul ăsta Traian pornește cu garda și cu toate celelalte cohorte și trupe auxiliare înainte. Din mers, poruncește ca sora regelui dac să fie vegheată tot timpul și să i se dea cele de trebuință, căci va fi una din atracțiile carului triumfal când va face înconjurul prin fața Romei, în circus maximus. Veghea asupra fetei i-o încredințează lui Valerius, făcut prefect de către Nerva bătrânul, chiar cu puțin înainte de a-i preda tronul lui Traian, pe când acesta se afla departe, la Rin. Valerius a dat să se opună, cum că vitejia ar fi mai folositoare romanilor să lupte, lângă împărat sau lângă oricare ostaș. Traian surâde îngăduitor pentru că Valerius îi e și lui drag, nu numai pentru devotamentul său nemărginit, dar și pentru felul său de a se purta, și pentru instrucția intelectuală făcută pe furate, mai bine zis în puținele zile de pace, în bibliotecile publice ale Romei. Valerius e copil găsit și crescut într-un orfelinat. Crescut fără a avea aproape căldura părintească, își formase un fel de a fi cam singuratic și nefericit. În loc de îndestularea trupului, în timp cât poposeau în tabără, prefera să citească sau să studieze locurile și să se desfete în mijlocul naturii. Deși era tribun militar și preferatul împăratului, din garda imperială, nu-i plăcea să fie slujit de nimeni, după cum era ordinea în armata romană. Pieptul niciodată nu și-l încărca cu phalerae (medalii); un singur colier (torques) din aur era trecut pe după gât și de el atârna un medalion în care ținea niște șuvițe de păr gălbior. Cu medalionul acesta în mână fusese găsit când avea ca la doi ani, plângând pe Via Sacra, calea procesiunilor închinate zeilor, care începea din valea dintre Caelius și Esquilin, trecea pe sub arcul lui Titus, traversa forul, ca să se oprească la poalele Capitoliului. Traian îl ține aproape și pentru că Valerius e foarte plăcut și chibzuit la vorbă. Prin gura sa vorbește cultura pe care o acumulase în viața sa de până acum de om singur. De aceea, împăratul zâmbește îngăduitor, dar și mirat că dorește câmpul de luptă, când tocmai lângă fata asta primejdia e cea mai mare, pentru că dacii nu vor renunța decât morți la ea. I-o și spune.

— Îți doresc, Valerius, să ajungi la Roma cu bine lângă această pradă din Dacia, și pe ultimele cuvinte Traian își îndemnă calul, bănuind doar chipul mirat al lui Valerius, rămas în urmă. În locul lui Valerius trecu Ovipius, centurio prior, ce se distinsese tot în luptele de la Rin. Ovipius se trage dintr-o veche familie de patricieni, din Spania. Pare tot timpul treaz, și fața sa are culoarea și luciul sâmburelui de cafea. Îi și plăcea să se ungă cu tot felul de pomade, și pe cât pare de fin în mișcări, pe atât e de războinic în lupte. Familia îl încredințase împăratului pentru a-l forma. Ovipius s-a instruit singur, căci e ambițios și mândru, poate prea mândru, însă devotamentul îi e mai presus de orice bănuială. Pentru această credință, ca și pentru statura sa falnică, împăratul l-a răsplătit cu aducerea în garda de pretorieni imperiali și încredințarea uneia din acvilele împărătești, pasărea cerului de deasupra Pirineilor. În sfârșit, Ovipius, ca și Valerius, îl salvase pe Traian de la moarte, în luptele din Orient, pe când împăratul era tribun și purta cu mândrie dunga lată de purpură, tivită pe marginea hainei sale, ca grad al acelei funcții. Într-o luptă cu parții, Ovipius a tăiat botul calului dușman care-l apucase pe Traian de tunică, din spate, nechezând fioros. Era un cal răzleț, deprins a mușca în timp de luptă. Traian nu se așteptase la asemenea viclenie. Ovipius a lovit cu sete și tribunul s-a întors să-i mulțumească. El i-a zis: „Lasă! Și tu ai fi făcut la fel”. Și-acum îi poartă aceeași grijă, ai zice că e grija unui fanatic, de fapt e a unui bun prieten, pentru că așa e Ovipius; vrea să fie considerat prieten și nu supus, iar împăratul așa și-i adresează: Prietene! Și lui Ovipius îi sticlesc ochii, nici sărutul soției și al copiilor, când se întoarce la Roma teafăr, nu prețuiește mai mult. Luându-i acum locul lui Valerius, Ovipius începe să-și facă datoria:

— Prea slobod îți este umbletul, Ulpius Traianus. În țara asta de barbari, și în mușuroaiele ce ne ies în cale e un trimis al vicleanului Decebal. Ne umblă iscoadele în tabere ca la ele acasă. Astăzi, pe neștiute, căzu ucis Supurius, vestit în luptele din Africa și nimeni nu putu să dovedească cine-i asasinul. Un cuțit drept, cu meșteșug trimis, i-a fost înfipt în gât ca o țepușă. Nici să strige n-avu timp. Da din mâini, i se umflaseră ochii și tot căsca gura până i-a umplut-o sângele. Niciodată n-am văzut în ochii cuiva atâta părere de rău după viață. Era bărbat mândru Supurius. Când i-au smuls cuțitul sângele a țâșnit de la inimă ca

din arteziană. Pumnalul smuls era roman, cu lama dreaptă și cu mânerul inelat, din os. Blestemată țară! Și iarbă, și frunzele când se mișcă trebuie să te gândești întâi la moarte. Patrula trimisă aseară înspre Buridava a dispărut ca luată-n cer, de-o mâna nevăzută, sau înghițită de întunericul pământului. Adineauri primii vestea că tot mai des ni se poticnesc caii, că se bănuiește că iarba și nutrețul au fost otrăvite. În țara asta, Imperator, nici cămașa de zale de pe noi, făurită la Roma, nu mai știm de ne e sau nu prieten.

— O spaimă adevărată te-a cuprins, Ovipius, și te-arăți mult prea îngrijorat, zise Traian privind mereu în zare, cu tâmplele argintii strălucind, apoi se încruntă ușor și continuă:

Desigur că e bine ca paza să fie întărită. Să duceți poruncă la legiuni să facă până-n seară numărătoarea tuturor, pe nume, iar cei găsiți străini să fie cercetați. Vom face și un popas de-o noapte și de-o zi în lunca Buridavei, pe malul apei. Trupele să rămână însă gata de luptă în orice clipă. Cât mă privește, grija ce mi-o porți, Ovipius, ea va fi bine răsplătită când Dacia ne va sta la picioare. Voi trăi însă o adevărată plăcere când la Roma vei îmbrăca tunica cu fâșie de purpură a senatorilor romani. Și asta cu atât mai mult, cu cât ești încă tânăr, Ovipius. Se pare însă că la unii cariera și strălucirea militară nu sunt în nicio legătură cu vârsta. Au și zeii ciudățeniile lor, niciodată nu știm ce ne rezervă.

•

Lumina focurilor străpunge întunericul din loc în loc, dar când se apropie, pe lângă focuri nu mai este nimeni; și așa înaintează, trecând de trei străji, și tare ar vrea să iasă cineva în cale s-o ajute, că tot mai frică i se face de acest roman pe care-l prinse dintr-o întâmplare. Îl văzu venind din față și-l așteptă după copac cu inima zvâcnindu-i în piept ca pasărea. Ea pornise spre cei din satul ei, care se trăseseră sus, în munți, urcând pe valea aceea care coboară spumegând. Când fu aproape, îi azvârli juvățul pe după gât, așa cum o învățase Licibis când prindea mânjii în sat, atunci, pe când era pace. Romanul se dădu lesne prins și legat și poate pentru asta îi e și mai frică. Pare blând ca o oaie, vorbește într-una și din toate cuvintele numai pe unul îl înțelege: lup, dar de ce tot zice lup n-are pricepere. Cu o suflare plânsă, vântul înfioară pădurea, copacii scot țipete înfricoșătoare și romanul pășește fără teamă,

fluierând, de parcă-l așteaptă cine știe ce fericire la daci. Când și când vrea să se oprească, să se apropie de ea, dar ea îl îmbrâncește și el râde ca un bezmetic. În lumina puțină o cornului de lună i se văd dinții albi. Toată aventura asta îi place, flăcăul ce îl crede prins îi aduce aminte de un joc din copilărie la casa lor din umbra măslinului Eladei, când se jucau de-a soldații. Dar jocul prea mult mințile i le-a luat, și când mai mulți bărboși răsar în juru-i socoate-n cap că nu mai e de joacă. Își zice atunci că trebuie să aștepte un moment când va putea să moară măcar eroic. S-ar împăca cu gândul ăsta, dar atâtea se spun despre barbariile dacilor... și nu că moare-i pare rău, ci fiindcă moartea vine fără vreo ispravă în numele Romei veșnice și al împăratului iubit ca Apolon. Legat și îmbrâncit, urmează drumul spre Sarmizegetusa și abia acum se dezmeticește, convins fiind c-a fost vrăjit, pentru că oracolul din Delfi bine i-a prezis că moartea i se va trage dintr-o fată. De aceea, la popasuri, în loc să-și caute loc mai bun pentru odihnă, o lua razna după sălbăticiuni pe care le vâna prinzându-le în bătaia săgeții sau în luptă bărbătească, piept la piept, căutându-le inima cu pumnalul. Acasă el era un om ciudat, îi plăcea mult singurătatea, mai ales pădurea, și frică de moarte nu avea. Împlinise vârsta de patruzeci de ani și fata aceea care să-i aducă moartea nu se arătase. Așa de mult i se vârâse în cap dorința de a întâlni pe acea fată, încât mintea i se cam scrântise. Pentru că îl credeau așa, centurionii îl lăsau să umble mai mult slobod, și cu părul sur la tâmple el privea aiurea, sperând să nu-l ajungă bătrânețele fără s-o vadă pe fata care-i va aduce moartea, ca prezicerea din anii când sângele fierbe-n vine devenise un vis ce va să se împlinească odată. De aceea, singur a umblat pe lume până acum și toate pământurile, câte le-a străbătut, tot singur l-au lăsat, că n-a fost primejdie să nu scape.

•

Înrădăcinată-n minte, împungând cețurile cu cele patru turnuri, se vede de jos, din vale, Sarmizegetusa. Negrul nopții se destramă sus, și-n goana cailor tot vin și pleacă aprigi călăreți, știindu-și rostul. Foiește pădurea și răcoarea boabelor de rouă umflă pieptul și tot mai mult se limpezesc depărtările până în șesul acoperit cu roade mari galbene de grâu, sau cele verzi de mei, și parcă toate-n lume sunt făcute bine. În valea care o trece ar vrea să guste unda cristalină, dar izbit e în ceafă și împins

înainte spre panta ce urcă în cetate și pentru prima dată simte că tot mai greu îi e răsufletul și-i pare rău că l-a ajuns pragul bătrâneții fără s-o vadă pe aceea ce moartea i s-a spus că-i va aduce, și n-a făcut vreo faptă care să-i păstreze numele în cinste la Roma. Robace a fost ca un ostaș de rând și aici l-or schingiui să spună despre Traian și a lui oaste lucruri grozave, și ce-o să spună, că sunt mulți? Asta lumea-ntreagă o știe, doară dispunerea în timp de luptă s-o mărturisească, dar asta n-a făcut-o încă niciun soldat de-al lui Traian și aici e taina invincibilității lor. Aude vorbe între cei de pe ziduri și cei de lângă el. Porțile se ridică și dincolo de ziduri soarele-l orbește, pentru că își presară lumina pe scările albe. Caută cu ochii cețoși în juru-i și parcă se simte mândru că e primul care a călcat aici în cetatea soarelui. E dus în fața regelui, și regele ce falnic el Dă poruncă să fie dezlegat, apoi îl îndemnă să vorbească.

— Cornelius Lupus mă numesc și din legiunea Ulpia fac parte. Sunt pedestru și lupt cu arcul și cu spada.

— Unde se află împăratul vostru? întreabă regele cu voce blândă, ce nu i se potrivește cu chipul brăzdat, cu scobiturile dintre fălci și pomeții obrajilor.

— E peste tot, viteaze Decebal, unde îi sunt soldații, căci și el soldat se poartă ca și noi, precum s-a auzit.

— Să spui de e în tabără la Tapae, pe unde vine și câți soldați numără cu toți? Ce arme are și pacea dac-ar primi-o vreodată.

— Supunere sau moarte! e deviza, așa ne-a fost vorbit împăratul când fu să trecem peste minunea de la Dunăre, de Apolodor ridicată. Acolo-i Dacia barbară ce cinstea cu insultă ne-a întors-o, nerespectând cuvântul dat în primul război de însuși Decebal. Atuncea a cerut el pacea. Ba știm cu toții că în Moesia de dincolo de Danubius stricare mare au făcut roxolanii uniți cu dacii, la cale fiind pus măcelul de însuși Decebal ce-l am acum în față. Supunere sau moarte e deviza!

— Acesta e pământul meu, romane! Sandalele purtați-le aiurea, nu-i dreaptă lupta ce asupră-ne o duceți.

— Voința zeilor e mai presus de noi, generale dac, și fiecare gloria o cată. La oricâte torturi ar fi să mă supuneți mai mult de ce-am spus acum n-oi mai rosti.

— Nu, nu vei fi torturat, dar la ai tăi te vei întoarce rușinat, căci vor afla că prins ai fost și adus aici de a noastră fată, de Nevina, ce o singură dată-ți este dat s-o vezi: Acum.

La un semn nevăzut în sala de război intră fecioara în haine de femeie îmbrăcată, strălucitoare ca o rază, în rochia de în țesută. Uimit, romanul își duce mâinile la ochi și râde apoi nebun cu adevărat strigând: Felix! Felix! și când se astâmpără o mână ar vrea să-ntindă spre fată, dar e oprit și atunci el tunica din zale o descheie și arată pieptul lat să fie lovit de cea pe care atât de mult a căutat-o. Dar zice regele:

— Te-ntoarce la ai tăi, mărturisindu-le rușinea sau poți rămâne aici în cinste și onoruri, spunându-ne ce trebuie să facem să-ntoarcem pe romani pe drumul ce veniră, salvându-ne pământul și poporul.

Cu capul în piept, cu umerii căzuți s-a-ntors romanul și a zis încet:

— Nu, nu mai e nimica de făcut. Doar lupta va hotărî a voastră soartă.

— Romane, vicerege te vom face aici, dacă mâna ta îl va răpune pe împăratul vostru, căci numai el e aducător de rele, și cea mai mândră dintre fetele dace îți va fi răsplata. Ți-o dau pe sora mea, mai frumoasă ca în închipuire și curată ca lacrimile stelelor. Vei căpăta cetate și pământuri, și turme, și supuși. Vei trăi liber și stăpân în Carpați ca salvator al acestui pământ și te vom face erou lângă moșii noștri. Ei sunt romani, dar tu-n Elada ai fost născut și pentru lupta noastră dreaptă; ucide-l pe împăratul care vine peste noi. Te învoiești, romane?

— Nu, nu mai e nimica de făcut, doar lupta vă va da o soartă, mai bună sau mai rea, zise încă o dată Lupus și sus pe scări se străpunse cu spada.

Sfârșitul primei părți